

Učiteljski tovariš

Stanovsko politiško glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveita«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškova ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism na sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letna 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačujejo list s članarino. Oglaš po smislu in dogovoru, davke posebej. Polt. čak. rač. 11.753. Telefon 3112

Po šestih mesecih

Kako čas beži!

Pa naj bo še tako trd in neusmiljen, drvi z neverjetno naglico naprej. Šest mesecev je že, odkar je izdihnil naš veliki kralj.

Dogodki prehitevajo dogodke. Zemlja se maje v tečajih. Vulkanična Evropa bruha dnevno novih senzacij v svet. In vendar vsi ti mnogovrstni vtisi niso mogli zabrisati one velike žalosti iz src.

Zgodilo se je pred šestimi meseci, ali kakor, da se je zgodilo včeraj. Še vedno nam brni v ušesih in srcih mrtvaška pesem zvonov vseh cerkva. Še vedno nam zveni v srcih bolesten jok in krik množic ob pogledu na krsto velikega Pokojnika.

Doba formalne globoke žalosti bo te dni za nami. Ali doba resnične globoke žalosti ostane.

Zakaj On ni bil formalni predstavnik našega ljudstva in države. On je bil kralj, ki je s svojim ljudstvom živel, On je bil kralj, ki je s svojim ljudstvom trpel, On je bil kralj, ki je za svoje ljudstvo in državo umrl.

Čudovito je bilo Njegovo življenje. Kot otrok je živel v najskromnejših razmerah.

V balkanski vojni je bil On poklican, da osveta Kosovo in je na čelu svoje vojske vkorakal v Dušanovo Skopje.

V svetovni vojni je delil usodo s prostimi vojaki, bil je v strelskih jarkih in v najžalostnejših trenutkih Srbije je pretrpel vso grozno Golgoto umika čez albanške gore.

Ko je po neskončnih naporih hiral njegovo telo, ni hiral Njegov duh, ni pešala Njegova silna volja.

Kmalu Ga srečamo na čelu srbskih čet na solunski fronti. Z Njegovim vzklikom »V svobodo ali smrt!« se je pognala srbska vojska z brezprimerno hrabrostjo na sovražnika, omajala je sovražnikove postojanke, prebila je ognjeno črto in strla vsak odpor. Z navdušenjem brez primera je v naslednjih tednih pometla sovražnika s svete srbske zemlje in osvobodila vso Srbijo. In ne samo to, srbske čete so korakale dalje. Tako se je uresničilo naše tisočletno hrepenenje. Po stoletjih suženjstva je vzklikala svoboda tudi Slovincem in Hrvatom.

Nastopila je nova doba: dobili smo svojo državo.

Ali kmalu se je izkazalo, da nismo vedeli, kam s tem bogastvom. Tisočletno suženjstvo nas je okužilo, da nismo bili več zreli za pravo svobodo. Vstali so krivi preroki, častihlepni stremuhi, politični pu-

stolovci in mešetarji. V takem kaosu sredobežnih sil je grozila državi propast. In v pravem trenutku je vstal zopet naš Višeski kralj, razsekal je z odločnim zamahom ta gordijski voz zmešnjav, pregnal je mešetarje iz templja domovine ter izčistil tako z odločno gesto Avgijev hlev.

Nastopila je doba notranjega miru. Ali Evropa ni bila mirna. Podobna je bila razburkanemu oceanu, ki grozi.

In tedaj je pokazal kralj Aleksander, da ni bil samo vojni kralj, ampak, da zna biti tudi apostol miru. Z lastno iniciativo je pripomogel raznim zvezam do življenja, ustvaril je balkanski nakt, prožil je Bolgarom roko in ustavil tako bratomorne incidente na meji. Kot apostol miru je šel tudi v Francijo in tam so Mu vzeli usodni streli za nas tako dragoceno življenje.

Kratkovidni zločinski fanatiki plačani od lakomnih sosedov so nam ubili kralja, kakršnega še nismo imeli. Presveži so se dogodki, da bi mogli zapopasti vso veličino našega velikega Pokojnika v pravi perspektivi.

Pal je kralj. Pal je kot junak. Ni mislil nase, ni mislil na rane, Njegove zadnje besede so bile posvečene zopet domovini »Čuvajte mi Jugoslavijo!« To so Njegove poslednje besede, Njegova sveta oporoka.

Tisti, ki so mislili, da bodo s kraljevo smrtjo zadali tudi Jugoslaviji sami smrtni udarec, so se motili. Tisti, ki so upali ob splošni zmedbi na bogato žetev, so se varali. Šest mesecev je minilo: Jugoslavija ni propadla. Silnejša kot kdaj prej je! Trdneje kot kdaj prej stojijo naše meje. Kraljeva mučeniška smrt nas je združila kot še nikdar, odprla nam je oči, prekalila nam je miselnost, vtila nam moči in poguma. Stoletja našega suženjstva so minila.

Minila za vselej! Bodi naš klic. Slovenski učitelj! Jugoslovanski učitelj! Minil je čas žalovanja. Prisluhni vase, ali ne čutiš kot glas iz onostranstva. Mrtvi kralj kliče:

Obrisi si solze in privijaj rokave! Razorana njiva čaka sejaleca. Vrzi semena dokler je še čas!

Bodoči rod raste. Ti mu odpri oči in srce, da spozna in vzljubi domovino in jo bo znal ceniti in braniti, ko pride čas. Slovenski učitelj, jugoslovanski učitelj! Ne v drugih, — v Tvojih rokah predvsem je usoda domovine. Bolj kot kdaj prej je danes potrebno tvoje delo.

Le ono je svetel porok naše lepše bodočnosti.

Na nova pota

(Stališče gornjegrajskega sreskega društva sprejeto na zborovanju 18. marca.)

Spremembe v notranjepolitičnem življenju so v tok dogodkov potegnile tudi naš stan. Napačno bi bilo, če bi pustili, da gre do dogodki mimo nas. Nujno je potrebno, da k vsem tem izpremembam zavzamemo svoje stališče kot državljani, posebno pa kot stan, ki je s svojim delovanjem tesno zvezan z življenjem najširših plasti naroda.

V zadnjih odredbah vlade smo zapazili trdno stremeljenje ozdravit gospodarske razmere v državi, opazili pa smo tudi, da je vlada pri tem delu pripravljena upoštevati vse konstruktivne elemente. Naša dosedanja prizadevanja in trud so dovoljna garancija, da bo vlada pri obnovi razmer v državi povabila k sodelovanju tudi nas. Gotovo ni med nami nikogar, ki se ne bi hotel odzvati, nastane pa vprašanje, v koliko se bomo mogli posvetiti temu obnovitvenemu delu. Dvom, v koliko nam je res mogoče sodelovati pri ozdravljenju vsega našega javnega življenja ima svoj izvor v materialnem in moralnem položaju jugoslovanskega učiteljstva.

Glede materialnega položaja je možno postaviti več ugotovitev, a naj zadostuje samo ena, saj je ta sama dovolj tehtna: Plače učiteljstva, posebno poročenega, so pod eksistenčnim minimumom. Zato ni mogoče zahtevati od človeka, ki je stalno vezan na skrb materialnega značaja, da bi se z vso dušo posvetil kakemu poslu, ki leži izven območja njegovih stremeljenj. Tak človek mora vsako delo občutiti kot tlako, od katere nima nikakih koristi. Napačno je v takih prilikah računati in apelirati na idealizem, kajti tudi idealizem ima svoje meje. Nikomur torej ni mogoče pričakovati večjih uspehov našega dela, dokler živimo v slabih gmočnih razmerah. S tem seveda nečemo izkuziti občitka, da odklanjamo žrtve, da jih nečemo doprinesiti v splošni blagor. Na te žrtve se je apeliralo takrat,

to so predvsem kmetje, mali obrtniki in mali trgovci, torej sloji, katerim je nova vlada v prvi vrsti obljubila pomoč.

Nekoliko natančneje se moramo pobaviti tudi z načinom izvenšolskega dela. Po čl. 78. zakona o narodnih šolah je vsak učitelj dolžan delati tudi izven šole. Dosedanja praksa je pokazala, da ta zakonska določba ni prinesla onega uspeha, ki ga je želel doseči zakonodajalec. V nekaterih primerih je bil efekt celo nasproten. Pri nas so razmere take, da učiteljevo izvenšolsko delo z ozirom na dana dejstva ni bilo povsod zaželeno. Iz tega so nastajali konflikti, od katerih je imelo ravno učiteljstvo največ škode. Preko vsega tega bi lahko mirno šli, ne moremo pa iti mimo drugih, veliko škodljivih posledic, ki jih je rodil dosednji način izvenšolskega dela. Laiki namreč, ki vedrijo in oblačijo v našem javnem življenju, so citirani paragrafi razumeli tako, da je možno z njim vplivati na učitelja v tem smislu, da je s svojim izvenšolskim delom koristil predvsem samo posameznikom in ne narodu. Ako pa izvenšolsko delo ni bilo tako, je moral učitelj čutiti vso jezo teh mogočnikov. Na ta način se je demoraliziralo delo samo, pa tudi učiteljstvo. Posledica je bila še hujša politizacija šole, učiteljstva in njegovega dela. In zopet je bil učitelj tisti, ki je moralno mnogo izgubil. Njegovo stališče med ljudstvom se je občutno omajalo.

Politizacija kakega stanu pomeni poslabšanje kulturnih in socialnih razmer v državi. To kvartnost je pri nas v najnovejšem času spoznal pravosodni minister g. Kojič, ki je 15. februarja svečano izjavil, da bo njegova prva naloga, depolitizirati sodniški stan. Njegov ukrep je javnost toplo pozdravila, kar kaže, da ves narod čuti škodljive posledice delovanja tega ali onega politiziranega stanu. Nešteto dokazov bi lahko doprinesli, da so naše ugotovitve glede izvenšolskega dela točne in da je naše članstvo po veliki večini za revizijo vprašanja izvenšolskega delovanja. Učiteljstvo je delalo izven šole že tedaj, ko paragrafa o izvenšolskem delu še nikjer ni bilo, bi delalo brez njega tudi sedaj in v bodoče. Dokazov za uspehe tega dela med narodom ni treba iskati. Vidni so na vsakem koraku. K tej vrsti delovanja ni bilo treba nikogar siliti. Učiteljstvo je svojo moralno dolžnost v polni meri izvršilo brez pritiska, iz idealizma in iz lastne iniciative. Bilo je neodvisno od vsakih tujih vplivov, zato je pa tudi želo

uspehe in priznanje. Danes je drugače. Z uzakonjenim izvenšolskim delom smo posredno prišli pod vpliv elementov, ki kot lajki ne bi smeli imeti niti najmanjšega vpliva na učiteljski stan.

Bolj ko kdaj prej smo baš sedaj upravičeni zahtevati depolitizacijo učiteljskega stanu. S tem bomo zopet dobili proste roke pri izbiri izvenšolskega dela. Vsak si bo izbral tisto, kateremu se bo lahko posvetil z vsem svojim znanjem, zmožnostjo in veseljem. Delal bo v onem društvu, v katerem bo po lastnem preudarku splošnosti najbolj koristil. Nihče več ga ne bo mogel siliti, da bi se udeleževal tam, kjer iščejo razni mogočniki svoje lastne koristi. Ne ukaz, temveč samo želja naj bo, da učitelj dela tudi izven šole. Njegovi uspehi na tem polju pa naj se priznajo v oceni in pri premeščanjih. Ta želja pa naj ne velja samo za učiteljstvo, temveč za vse uradništvo.

Naša organizacija je po številu članstva najmočnejša v državi. In vendar naletimo na velike težkoče in nedovoljno upoštevanje vedno, kadar se potegujemo za svoje pravice, kljub veliki armadi članov. Teh težkoč smo deloma krivi sami, ker v lastni vrstah ni one solidarnosti, ki je potrebna, da kako organizacijo poveže v enoten, trden kolektiv. V organizaciji se ne smemo počutiti kot ljudje različnih svetovnih naziranj, nobene razlike v službenih letih, v službenem položaju in po spolu ne smemo poznati. V organizaciji smemo biti samo ljudje, ki imajo iste dolžnosti in iste pravice. Ljudje, ki se bore za iste cilje. Še močnejši bomo postali, ko se v boju za materialne in moralne pravice strnemo v enotno fronto z vsemi organizacijami nameščenec. Umestno bi bilo, da to misel od kraja izvede baš naša organizacija kot najmočnejša. Pri takem postopanju bi pridobili na moči, ugledu in vplivu. V solidarni borbi bi se moralno ojačili, pa tudi svoje materialne zahteve bi lažje uveljavljali.

Iz navedenega sledi:

Nujno je, da osredotočimo bodoče delovanje v društvih predvsem v borbi:

1. Za izboljšanje našega gmočnega položaja!
2. Za stalnost!
3. Za depolitizacijo šole in učiteljstva!
4. Za revizijo vprašanja izvenšolskega dela!
5. Za sodelovanje z vsemi organizacijami nameščenec.

Tribuni

Tribuni so bili neodvisni od konzulov ter so smeli s svojim ugovorom (veto) ovreči celo sklepe senata...

(Iz zgodovine starih Rimljanov.)

Učiteljska organizacija je ena izmed najmočnejših zajednic v naši državi. V malokateri stanovski organizaciji moremo danes najti tolikšno povezanost in disciplino stanovskih interesov, kakršna se opaža v poslednjem času v organizaciji JUU. Pozna se, da je na čelu te številne armade inteligentov mož, kateremu je z oprežno taktiko uspelo izravnati stare spore v mirno sožitje in pripeljati našo stanovsko barko v mirne vode. O teh njegovih nemalih zaslugah, doseženih v tako kratkem času, smo si danes že menela vsi na jasnem. Zlasti slovenskemu delu jugoslovanskega učiteljstva, organiziranem v JUU pa je v moč in veselje, ko z dneva v dan opaža, kolikšno zaupanje in ugled uživa človek, izbran iz naše srede med 25 tisočih tovarišev in tovarišic. Marsikatera pereča zadeva se je premaknila z mrtve točke, odkar smo mu poverili borbo za naše pravice.

Res je, da je še marsikaj nerešenega, kar bi lahko že tudi bilo odpravljeno z dnevnega reda naših nejevolj. So stvari, ki so ranile naš stan na najbolj občutljivejšem mestu in treba bo še mnogo idealizma, samozatajevanja in medsebojnega zaupanja, če bomo hoteli doseči vsaj uresničenje najelementarnejših pravic, ki nas neposredno tangirajo.

Na naših zborovanjih se sestavljajo vsakovrstne resolucije, v katerih zavzema učiteljstvo svoje posebno stališče k posameznim vprašanjem gmočnega in specialno stanovskega značaja. Ne da se trdit, da bi bile takšne resolucije vedno brezplodne, nasprotno, uverili smo se, da so jih na merodajnih mestih že čisto vzeli v postopek kot vodilo k rešitvi učiteljskih oz. šolskih vprašanj. Potrditi je tudi potrebno sledeče: čim večja povezanost vlada med zbranimi zborovalci, čim bolj se je to ali ono delikatno vprašanje specializiralo ter vzelo v pretres na številnih zborovanjih, tem bolj so se čutili voditelji naše organizacije moralno močni, da so brez bojazni na kompetentnih mestih lahko iznesli enodušne zahteve organiziranega učiteljstva. Na žalost pa je med našimi zborovalci opažati še mnogo tistih, ki ne verujejo v pomen takšnih akcij ter se pri obravnavi stanovskih interesov zadržijo več ali manj abstinenčno, mesto da bi se spontano pridružili zahtevam aktivnejših posameznikov.

Mnogokrat se je na tem mestu že poudarjalo, da je baš učiteljstvo tisti stan, ki dela domala v vseh organizacijah, obstoječih na našem podeželju. Po drugi strani pa nam je iz izkušnje znano, da so plačilo za to požrtvovalno in nesebično delo: nehvalečnost, zavist, denunciacije, obrekovanja, lažne ovadbe itd. Toda vse to ni navdalo s strahom agilnih delavcev, ki se trudijo za narodovo dobro in katerim je največkrat edino plačilo njih čista vest! Ne! Opljeni v borbi z zakulisnimi rovarji, zavistneži in stremuhi, se posvečajo svojemu tihiemu in vzvišenemu poklicu še z večjo vnamo in samozatajevanjem. Da je temu res tako, o tem se vsakdo od nas lahko z dneva v dan prepriča pri bližnjem ali daljnem sosedu, če ni še bil deležen naštetih »poklicnih dobrot« na lastni koži. Verjetno je tudi, da bi nam vedeli o tem mnogo povedati tudi tovariši, ki so zaposleni na ljubljanski sekcijski JUU in so po svojem položaju v kontaktu s prizadetimi trpini. — — —

In tako se poraja samo od sebe eno najdelikatnejših vprašanj naše medsebojne stanovske ureditve, namreč vprašanje svobode našega izvenšolskega dela. Znano nam je še iz polpreteklosti, da so se v premeščanju učiteljstva radi vtilkali krajevni faktorji, ali bolje rečeno: krajevni močotki, ki so učiteljevo izvenšolsko delo česče izrabljali v svoje pridobitne odnose s preprostim ljudstvom. Učitelj, ki je bil na večna moledovanje ali pri tožbe takšnih močotcev končno le nameščen ali premeščen iz kraja, je bil, kajpa, že tudi moralno obvezen, vsaj spočetka, da je usmeril svoje izvenšolsko delo po vseči takšne peščice ljudi, če se ni hotel že prvi dan v kraju onemogočiti. Poznam pa primere, kako je na vse zadnje učitelj le obrnil hrbet agilnemu udejstvovanju izven šole, ko je spoznal nečedne namene teh vaških tribunov, ki so si pričeli lastiti nekakšno kuratelo nad prosvetnim delom učitelja med narodom. Zgodilo se je že tudi, da je imel učitelj v tem tihiu, a zato tem bolj tragičnem boju za seboj vse preprosto in vdano ljudstvo, ali to mu ni moglo nuditi zadostne garancije, da bi ne bil izpostavljen raznim šikanam, ki so mu jih za plačilo nesebičnega dela servirali užaljeni tribuni, največkrat celo v obliki anonimnih ovadb, podpisanih s številnimi ponarejenimi ali z lažno pretvezo pridobljenimi podpisi neukega ljudstva.

In kam nas naj vodi v bodočnosti ta pot razdvajanja?

Oglejmo si za primer drugi stan na našem podeželju, ki je še v bližnji preteklosti užival